

Barbar!

JAK SE ŠLAPALO POD ČERNOU VĚŽÍ

25.2.2014 Barbar! str. 10 Téma

MILENA LENDEROVÁ Univerzita Pardubice

Pouliční prostitutka měla tvrdší život než nevěstka bordelní. Musela se ohánět, aby si vydělala na jídlo, oblečení, pravidelné lékařské prohlídky a na byt. Většinou živila pasáka, občas manžela, děti či další příbuzné. Milena Lenderová, která se dějinám prostituce věnuje řadu let a patří mezi nejrespektovanější historičky v oboru, napsala pro časopis Barbar článek o tom, jak se kdysi šlapalo v Budějovicích.

Pokud není pravda tvrzení, že prostituce je nejstarší řemeslo, pak nemá k pravdě daleko. Nevěstky patřily ke koloritu středověkého města, ve zdraví přežily novověké pohromy i mory a v plné parádě prošlapaly 19. století, zlatý věk prostituce.

Prodávaly se na ulicích, v nevěstincích i v hostincích. Rakouské úřady se pokoušely obchod s láskou usměrnit: 19. století je nejen zlatým věkem prostituce, je také zlatým věkem reglementace, tedy úředního úsilí dát prostituci pevná pravidla, založená na registracích prostitutek, jejich postavení pod policejní a lékařský dozor a soustředění do nevěstinců.

V Českých Budějovicích zavedl magistrát registraci prostitutek nejspíš v roce 1878; jako zdravotní knížky sloužily knížky služebných. Současně byly novicky zapsány do policejních seznamů. Později se užívaly speciální zdravotní knížky, opatřené fotografií a základními osobními daty nevěstky. Hlavní část knížky sloužila k zapsání výsledků lékařské prohlídky. Knížka byla majetkem městského policejního úřadu – při odchodu z města ji musela holka odevzdat, na novém působišti dostala jinou.

ŠLAPÁNÍ NA ULICI

Pouliční prostitutka měla tvrdší život než nevěstka bordelní. Musela se ohánět, aby si vydělala na jídlo, oblečení, pravidelné lékařské prohlídky a na byt. Většinou živila pasáka, občas manžela, děti či další příbuzné. Práce začínala zpravidla již dopoledne, končila pozdě večer, někdy až po půlnoci. Jindy holky využily dopolední zpáteční cesty z lékařské prohlídky. Budějovický policejní úřad reagoval na tuto skutečnost opakovaným nařízením, „aby se nevěstky po prohlídce direktně domů navrátily“.

Úroveň pronajatého bytu, kam holka zákazníka odvedla, byla většinou nevalná. Měl se nacházet mimo hlavní ulice, dál od škol, kostelů a jiných veřejných budov. Toto nařízení zůstávalo občas jen na papíře; v Budějovicích se setkáváme s příbytky prostitutek v centru města. Bydlely rovněž v ulicích vedoucích k nádraží či poblíž kasáren.

Je zřejmé, že obyvatelé dotčených čtvrtí nepřihlíželi korzování a bydlení ženštin s potěšením a založenými rukama. Stížností přibývalo od konce devatenáctého století, mívaly podobu petice s desítkami podpisů. Jindy naopak podepsané nebyly – v Budějovicích byly anonymní dopisy namířené proti prostituci poměrně časté. Nejednalo se pokaždé jen o vágní stížnost, někteří pisatelé uváděli jména dívek, včetně adresy. Často si zjistili i ženinu domovskou adresu.

CHOVANKY BORDELŮ

Snahou reglementačních opatření bylo zavřít prostituci do nevěstinců. Úplného úspěchu dosaženo nebylo, ani další mety reglementace, soustředění nevěstinců do jedné či více městských čtvrtí. Přesto se nevěstince těšily přízni policie: mezi policií a provozovatelem nevěstince existovala úzká spolupráce, často se vyskytly případy korupce. To, že se mezi bordeláři nacházeli policejní konfidenti, bylo v Budějovicích veřejným tajemstvím.

V roce 1915 zveřejnila českobudějovická Obchodní a živnostenská komora seznam zdejších nevěstinců v Chytilově úplném adresáři Království českého. Budějovice tak byly vedle Prahy jediným městem, které se k svým veřejným domům (zachycen je stav těsně před první světovou válkou) postavilo čelem. Fakta, která adresář obsahuje, nejsou zdaleka úplná, je ale možné je doplnit údaji archivních pramenů, vztahujícími se k letům 1878–1922. Na počátku se setkáváme s devíti jmény držitelů nevěstinců či hostinských zařízení s dámskou obsluhou. Těmito podniky prošlo v uvedeném období 372 prostitutek, některé se do města opakovaně vracely.

Jen jeden z podniků (uváděn byl jako „hostinec s dámskou obsluhou“), nevěstinec Anny Moserové, nacházející se v jejím domě na pravém břehu Malše, si udržel kontinuitu až do let první světové války, třebaže po smrti majitelky ho dočasně spravoval vdovec Ludwíg Moser. Provoz ? ? domu zjevně

vyžadoval ženskou ruku, proto se Moser znovu oženil, a to s majitelkou jednoho z dalších českobudějovických nevěstinců, ovdovělou Annou Bobkovou. V roce 1897 máme doloženy čtyři nevěstince, dva na nábreží Malše, po jednom v ulici Na Mlýnské stoce (vedli ho manželé Bobkovi, jejichž podnik existoval i v předcházejícím období) a v ulici Hroznové (provozovatelem byl Ferdinand Fulín), tedy v centru města. V letech 1910–1922 v městě existovalo osm nevěstinců, dva z nich se označovaly jako kavárny: Caffee Tripolis Marie Machaté ve Svatotrojické ulici a Caffee Groll Adolfa Grolla v ulici Kasárenské. I tato kavárna změnila v srpnu 1916 šéfa – provozovala ji Vlasta Holubová. V Chytilově adresáři najdeme jako nevěstince označeny jen dva podniky: již zmíněný nevěstinec A. Moserové a podnik Martina Tomandla v Kasárenské ulici, jehož jméno se v policejních záznamech objevuje od roku 1912.

LÁSKA V RESTAURACÍCH

Nelegální šenkovní prostituce byla velmi životaschopná a postup budějovických radních proti ní nebyl příliš účinný. Podle seznamu, sestaveného roku 1902 městským policejním úřadem, se ve městě nacházelo 138 hostinců, kaváren, hotelů a vináren.

Tři z nich byly v rukou koncesionářů, kteří současně provozovali nevěstince. A v roce 1910 bylo v českobudějovických hostinských živnostech zaměstnáno na padesát údajně hezkých a mladých dívek. Proti šenkovní prostituci protestovali i číšníci. V roce 1910 poslali okresnímu hejtmanovi petici, vzešlou z listopadové valné hromady budějovického Společenstva hostinských, výčepníků a vyrábítelů nápojů. Jeho členové v ní žádali, aby hejtman ženskou obsluhu v hostincích jednoduše zakázal. Úřad číšníkům vyhověl a za neuposlechnutí stanovil sankce. Navzdory tomu počet podniků, kde se provozovala prostituce, ve městě stoupal. Většina jich se nacházela v centru.

PO PADESÁTI DNECH ŠLY PRYČ

V letech 1879–1890 zaregistroval budějovický policejní úřad na 400 prostitutek, které sem přišly ze všech koutů Čech a Moravy, ba ze Slezska, dolnorakouských zemí, Uher, Německa. U padesáti devíti z těchto žen se jednalo o opakované pobyty. Maximální doba pobytu nepřekročila nikdy devět měsíců, nejobvyklejší byl pobyt jeden až dvouměsíční, některé ženy odcházely již po několika dnech. Snad ve chvíli, kdy si vydělaly na další cestu a nestihly se ještě u provozovatele veřejného domu zadlužit. Mobilita nevěstek je patrná jak mezi jednotlivými městy, tak mezi nevěstinci v jednom místě. Zatímco ještě v letech 1879–1890 lze v Českých Budějovicích mluvit o určité přichylnosti nevěstek k podniku, tato loajalita v předválečných a válečných letech skončila. V letech 1910–1921 pobývaly prostitutky ve městě průměrně 49,6 dne. Nejdéle se zdržovaly v Grollově nevěstinci, kde strávily průměrně 98,7 dne, nejméně u Bernarda Machatého, kde činila délka průměrného pobytu 35 dnů. Nejčastější štací, kam odcházely, byla Praha a Plzeň.

SYNA ODVEZLA, ALE CO MANŽEL?

Klienti prostitutek se rekrutovali ze všech sociálních vrstev a věkových skupin. Jejich nízký věk dokládají jak protesty **profesorů** středních škol, případně rodičů, tak některé osobní paměti či deníky. Budoucího historika Josefa Šustu jako studenta zavedl jeho stejně starý, leč protřelejší spolužák do jednoho z budějovických „puffů“, „do veřejného domu zcela lůzovitého přídechu“, kde studenta „hlučně uvítala přistárlá, do široka vykynulá děvka se zákalem na jednom oku. Jakmile mne chtěla k sobě přitisknouti,“ vzpomíná Šusta, „zachvátilo mne takové nechutenství, že jsem nejen z brlohu utekl, klobouk tam nechávaje, nýbrž na ulici mi žaludek překypěl zcela jako při prvním kouření. Bylo to právě na den mých čtrnáctých narozenin...“ Mravní zkáze svých potomků bránili také rodiče, jak dokládá anonymní dopis jedné budějovické matky z 8. září 1904. Adresovala ho policejnímu úřadu a dává najevo znepokojení nad přílivem prostitutek do města. Syna prý raději poslala na zbytek prázdnin na venkov; „ale co můžeme dělat s našimi manželi?“ povzdychla si na závěr.

Proti klientovi zasahovala policie jen v případě, když se dopustil přestupku nebo zločinu. Nejčastěji byla nucena zakročit v případě výtržností. Ty pak s oblibou líčil regionální tisk: podnik, provozovatele či provozovatelku nevěstince označil plným jménem, klienta šetřil. Jeden řeznický mistr čelil v nevěstinci Adolfa Grolla výprasku ze strany holek – urazil prý jednu z nich.

Holky, včetně spolumajitelky podniku Matyldy Grollové, „bily všechny do řeznického mistra jen což. Tloukly jej býkovicem, židlemi i rozličnými jinými předměty. Mistr utrpěl lehké zranění...“ Vedle výtržností způsobených podnapilým hostem byly i případy méně typické, nepostrádající komického zabarvení. Takovým bylo dobrodružství kočího z předměstí Čtyři Dvory, který zašel do nevěstince

pana Machatého a koně nechal před podnikem. Zvířata se splašila, uvedla v pohyb doslova celou čtvrt' a místo pobytu svého kočího prozradila.

Žertovné příhody klientů nemohou zastřít skutečnost, že prostituce nebyla rozhodně řemeslem veselým. Ba právě naopak.

prof. PhDr. Milena Lenderová, CSc.

Věnuje se dějinám každodennosti 19. století, gender history a dějinám českofrancouzských kulturních vztahů.

Vydala mj. knihy „A ptáš, knížko má.... Ženské deníky 19. století“, „Chytila patrola aneb prostituce v Čechách císařských i republikánských“ nebo „Tragický bál aneb Život a smrt Pavlíny ze Schwarzenbergu“.

V letech 2001–2007 byla **děkankou Fakulty** humanitních studií **Univerzity Pardubice** (dnes **Filozofická fakulta**)

Foto autor| FOTO: STÁTNI OKRESNÍ ARCHIV ČESKÉ BUDĚJOVICE

Foto popis| Budějovické prostitutky.

Foto autor| Foto SOKA Č. Budějovice

O autorovi| MILENA LENDEROVÁ, HISTORIČKA